

تاریخ اجتماعی رسانه

پینر بورک و آسا بریگز

ترجمه:

علی اکبر حسینی پور سریزدی

با مقدمه:

محمد حسین صوفی

عضو هیئت علمی دانشگاه صدا و سیما

اداره کل پژوهش‌های رادیو

پاییز ۱۳۹۳

تهران

بریگز، آسا، ۱۹۲۱ - م.

سرشناسه

Briggs, Asa

عنوان و نام پدیدآور تاریخ اجتماعی رسانه/ آسا بریگز، پتر بورگ: ترجمه علی اکبر حسینی سهریزدی؛ با

مقدمه محمدحسین صوفی؛ [به سفارش] اداره کل پژوهش‌های رادیو

تهران: طرح آینده، ۱۳۹۳

مشخصات نشر

ص ۶۶۰

مشخصات ظاهری

۵۰۰۰۰ ریال ۳ - ۹۹ - ۸۸۲۸ - ۹۶۴ - ۹۷۸ :

شابک

لجیا

وضعیت فهرست نویسی

A social history of the media : from Gutenberg to the

یادداشت

Internet , 2nd ed, c 2005

عنوان اصلی:

رسانه‌های گروهی -- ارزشیابی

موضوع

رسانه‌های گروهی -- جنبه‌های اجتماعی

موضوع

بورگ، پتر

شناسه افزوده

Bourke, Peter

شناسه افزوده

حسینی سهریزدی، علی اکبر، ۱۳۵۵ - مترجم

شناسه افزوده

صوفی، محمدحسین، ۱۳۳۸ - مقدمه‌نویس

شناسه افزوده

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، اداره کل پژوهش‌های رادیو

شناسه افزوده

۱۳۹۳ ت ۲۴۵ پ / P ۹۰

رده بندی کنگره

۳۰۷/۳۳۹

رده بندی دیویی

۲۵۵۸۱۳۸

شماره کتابشناسی ملی

نویسندگان: پتر بورگ و آسا بریگز

مترجم: علی اکبر حسینی سهریزدی

با مقدمه: محمدحسین صوفی

طرح روی جلد: علی اکبر حکم‌آبادی

ناشر: طرح آینده

نوبت چاپ: اول

تاریخ انتشار: پاییز ۱۳۹۳

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

بها: ۵۰۰۰۰ ریال

تهران، خیابان ولیعصر، خیابان جام‌جم، صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران،

ساختمان شهدای رادیو طبقه سوم، تلفن: ۲۲۱۶۷۷۰۸ نمابر: ۲۲۶۵۲۲۸۶

فهرست

مقدمه: محمد حسین صوفی.....	الف
دیباچه مترجم: علی اکبر حسینی پور سریزدی.....	ط
پیش گفتار مؤلفین: پیتربورکا و آسا بریگر.....	م
فصل ۱: مقدمه.....	۱
فصل ۲: زمینه های انقلاب چاپ.....	۲۷
فصل ۳: رسانه ها و حوزه عمومی در اروپای اوایل دوره مدرن.....	۱۴۵
فصل ۴: از بخار تا برق.....	۲۰۵
فصل ۵: فرایندها و الگوها.....	۲۳۳
فصل ۶: اطلاعات، آموزش، سرگرمی.....	۳۶۱
فصل ۷: همگرایی.....	۵۲۵
فصل ۸: چند رسانه ای ها.....	۶۲۵

مقدمه

کتاب حاضر یکی از مجموعه کتاب‌هایی است که به‌عنوان منبع درسی برای دانشجویان رشته رسانه در دانشگاه‌ها توصیه می‌شود. اگرچه از زمان تألیف این کتاب تاکنون شاهد تحولات گسترده‌ای در عرصه ارتباطات بوده و هستیم، اما شناخت مسیر این تحولات از اهمیت زیادی برخوردار است. نخستین تحول در حوزه ارتباطات اجتماعی را باید در قالب صنعت چاپ جست‌وجو کرد. برای قرن‌ها چاپ روزنامه‌ها و مجلات از هدایت فوق‌العاده‌ای برخوردار بود، در بسیاری از کشورهای غربی روزنامه‌ها و مجله‌های معروف در هدایت افکار عمومی نقشی مهم ایفا می‌کردند. در ایران نیز هنوز نام «صور اسرافیل» از یادها نرفته است و برخی از کتاب‌ها نیز در خاطره مردم ما جاودانه شده‌اند، اما پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و با ایجاد فضای آزاد نشر آثار مذهبی و انقلابی، زمینه‌ای فراهم شد تا آثار ارزشمندی از متفکران و اندیشمندان دینی مانند شهید مطهری به چاپ برسد و جوانان را با اندیشه‌های ناب دینی آشنا

سازد. تحول دوم را باید در حضور رسانه‌ها در عرصه عمومی جست‌وجو کرد؛ رادیو با بیش از هفتاد سال سابقه در این زمینه از رسانه‌های خاطره‌انگیز نسل فعلی و گذشته است. در دوران پیش از انقلاب اسلامی، محدود برنامه‌های رادیویی از ویژگی‌های نوستالوژیک برخوردار بودند و در عین حال فناوری‌های امروزی نیز در اختیار نبود؛ اما هنوز بسیاری از افراد به‌خاطر دارند که در زمان خفقان شاهنشاهی چگونه مردم با دشواری از طریق رادیوهای موج کوتاه اخبار مربوط به انقلاب را دنبال می‌کردند و اولین صدای پیروزی انقلاب اسلامی نیز از رادیو شنیده شد و این رسانه از همان لحظات نخست در خدمت مردم و انقلاب قرار گرفت.

امروزه و با گذشت سه دهه از پیروزی انقلاب اسلامی، رادیو در جایگاه رفیعی قرار گرفته است. راه‌اندازی شبکه‌های عمومی، اختصاصی و تخصصی، رادیو را به رسانه‌ای همراه مردم تبدیل نموده و آن را همدم لحظه‌های تنهایی آنها ساخته است. رادیو با طراحی گسترده، برنامه‌هایی برای ایرانیان مقیم خارج از کشور در قالب شبکه جهانی صدای آشنا تولید نموده و در داخل کشور نیز شبکه‌های ایران، قرآن، ورزش، معارف، سلامت، فرهنگ، گلچین، میزان، اقتصاد، پیام، آوا، جوان، صبا، خانواده، دانش، کتاب، گفت‌وگو، تهران و سایر شبکه‌ها هر یک بنا به مأموریت خاص خود به تولید و پخش برنامه می‌پردازند و رادیو حضوری پررنگ در فضای مجازی دارد و به شیوه‌های گوناگون قابل شنیدن است.

در عین حال رادیو از تجربیات سال‌های گذشته استفاده نمود و با ابداع و نوآوری در قالب و محتوا، شبکه‌ای مانند رادیو فصلی را راه‌اندازی کرد که در تاریخ رسانه‌ای کشور ما سابقه نداشت. اینک ما از ادبیات غنی و دانشی انبوه در زمینه برنامه‌های رادیویی برخوردار هستیم و برنامه‌سازان رادیو در ایران در زمره سرآمدترین برنامه‌سازان در سطح جهانی هستند و شاهد این مدعا حضور پررنگ شبکه‌های رادیویی در جشنواره‌های بین‌المللی داخلی و خارجی و موفقیت آنان است. این تحول در برنامه‌های سیما نیز روی داده است. سیر تحول تلویزیون از گذشته تا حال نشان می‌دهد جذابیت‌ها و قابلیت‌های بصری این رسانه روزبه‌روز افزایش یافته و تلویزیون به بخشی از زندگی مردم تبدیل شده است. در این کتاب، ریشه‌ها و بنیان‌های این تحولات مورد کاوش قرار گرفته است. از بخار تا برق، از فرایندها و الگوها، فصل‌هایی از کتاب هستند که در آنها سیر تحولات فکری و فناوری بشر در زمینه رسانه‌ها مورد بررسی قرار گرفته است. در واقع انسان امروزی از امکاناتی برخوردار است که حاصل تلاش و کوشش افراد زیادی در طول قرن‌های گذشته بوده و اینک شتاب فرایندهای یافته است.

امروزه رسانه‌ها از دو جنبه در حال گسترش هستند: از یک سو فناوری‌های مرتبط با رسانه رشد بیشتری یافته و عرصه‌های نوین در حال فتح شدن هستند؛ به طوری که کافی است یک دهه قبل را با شرایط فعلی مقایسه کنیم تا این شتاب روزافزون را درک کنیم. اینک رادیو و تلویزیون با کمک اینترنت،

ماهواره‌ها و گوشی‌های تلفن همراه نفوذ بیشتری در زندگی مردم پیدا کرده‌اند و ویژگی مهم عصر ما نه تقابل رسانه‌های قدیم و جدید، بلکه بهره‌برداری رسانه‌های قدیمی از شرایط و امکانات امروزی است. رادیو و تلویزیون تمامی این امکانات را به خدمت خود درآورده‌اند و همین اقدام راز ماندگاری آنها در عصر حاضر است.

موضوع دوم، تحول محتوای برنامه‌هاست. تولید برنامه‌های کوتاه‌مدت، استفاده از قالب‌های جدید رادیویی مانند جینگل و پرومو و تولید آنونس‌های کوتاه و استفاده از تجربیات گذشته با در نظر گرفتن شرایط زندگی امروز این تحولات را رقم زده است. انسان امروزی در شتاب زندگی مدرن فرصت‌های کوتاهی در اختیار دارد و رسانه‌ای موفق است که بتواند از همین فرصت‌های کوتاه استفاده مطلوب نماید. در فصل ششم این کتاب موضوع اطلاعات، آموزش و سرگرمی مطرح شده است. در واقع این ویژگی‌های برجسته‌شده رسانه‌ها در عصر امروز است، اما سرعت انتقال اطلاعات قابل مقایسه با دوره‌های قبل نیست. برخی بر این باورند که به محض وقوع یک حادثه در هر نقطه‌ای از جهان، همزمان خبر آن نیز منتشر شده و به محض بیان یک جمله از زبان یک شخص می‌توان آن را جمله‌ای منتشرشده محسوب نمود، در واقع رسانه‌ها فواصل زمانی و مکانی را از بین برده‌اند و در این میان، رسانه‌هایی پیش‌تر هستند که در انتقال خبر سرعت و شتاب بیشتری داشته و از رقبای خود پیشی بگیرند.

آموزش و سرگرمی نیز از اهداف رسانه‌های امروز است. رادیو و تلویزیون هر یک به گونه‌ای به این دو ویژگی پرداخته‌اند، با این تفاوت که آموزش در رادیو جایگاه رفیع‌تری دارد و مخاطب این رسانه توقع بیشتری از آن در زمینه‌های آموزشی دارد و تلویزیون در بخش سرگرمی عملکردی پرحجم‌تر از رادیو دارد؛ چرا که به خوبی می‌تواند از جاذبه‌های بصری در این زمینه استفاده کند.

با این حال به نظر می‌رسد ما ناچاریم در عصر حاضر تلفیقی از اطلاعات، آموزش و سرگرمی را در تمامی برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی به کار گیریم. به عنوان مثال، تولید برنامه‌های مشاعره در رادیو هم ویژگی آموزشی و هم ویژگی سرگرم‌کننده دارد و از این منظر است که رسانه‌های نوین را باید رسانه‌های تلفیقی از منظر اهداف و قالب‌ها نامید.

فصل هفتم این کتاب به همگرایی اختصاص یافته است. این اصل در دانش ارتباطات وجود دارد که جوامع به کمک رسانه‌ها به یکدیگر نزدیک می‌شوند. اندیشمندان غربی سال‌هاست تلاش می‌کنند تا نشان دهند تفکر لیبرالیسم غربی و اندیشه‌های مدرن در حال اشاعه در سطح جهانی است و دهکده جهانی در نهایت تسلیم نگاه لیبرالیستی غربی خواهد شد و خرده‌فرهنگ‌ها در درون این موج عظیم جایی برای خودنمایی نخواهد یافت، اما واقعیت‌های امروز جهان ما حکایت دیگری دارد. امروزه به فرموده مقام معظم رهبری (مدظله) با پدیده‌ای به نام «بیداری اسلامی» در کشورهای روبه‌رو هستیم که سال‌ها رسانه‌های آنها در کنترل عوامل غرب‌زده بودند، امروزه شاهد مقاومت

دلیرمردان و شیرزنان فلسطینی در غزه هستیم که علی‌رغم حجمه‌های نظامی و تبلیغات گسترده رسانه‌ای رژیم غاصب صهیونیستی همچنان مقاوم و استوارند؛ اما دشمنان نیز از پا ننشسته‌اند؛ شکل‌گیری جنبش‌های وابسته و انحرافی مانند «داعش» تنها به کمک سلاح‌ها و حمایت‌های نظامی کشورهای غربی میسر نبود، بلکه همراهی رسانه‌ای نیرومندی آنها را در این عرصه یاری داده است. متأسفانه رسانه‌های غربی در دنیای امروز با همه ادعاهایی که در زمینه آزادی‌خواهی، عدالت‌طلبی و رعایت حقوق بشر دارند در عمل به دنبال تحقق خواسته‌ها و اهداف نظام‌های استکباری هستند، و تجربه نشان داده است همگرایی از نوعی که آنها مایل به شکل‌گیری آن هستند هرگز روی نخواهد داد.

در آخرین فصل کتاب به موضوع چندرسانه‌ای پرداخته شده است. این موضوع در حال حاضر از اهمیت زیادی برخوردار است. کافی است نگاهی به دور و بر خودمان بیندازیم تا شاهد تحولات بزرگی در سبک زندگی نسل جدید در مقایسه با سبک زندگی نسل‌های قبلی باشیم. حضور و فعالیت شبکه‌های اجتماعی گوناگون تأثیر شگرفی بر زندگی انسان‌های امروزی گذاشته است. هرگز حتی یک دهه قبل کسی تصور نمی‌کرد با شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی زندگی شخصی و خانوادگی و اجتماعی افراد دچار تحولات بنیادین شود. اما در این شرایط نیز ما همچنان بر سیاست گذشته خود پافشاری می‌کنیم؛ اگرچه گردانندگان این شبکه‌ها اهداف خاص خود را دارند، اما حضور هوشمندانه

رسانه‌های پاک و سالم در این عرصه نیز می‌تواند جامعه را از بسیاری آسیب‌های اجتماعی مصون سازد. نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران اهداف روشنی در بخش رسانه‌ای برای خود تعریف نموده است. رسانه‌ای دینی و انقلابی، رسانه‌ای پاک و سالم که ارزش‌های انسانی و کرامت افراد را، محترم می‌شمارد، این رسانه در دنیایی که ارزش‌های مادی در اولویت قرار گرفته‌اند، نه تنها از گردونه رقابت حذف نمی‌شود، بلکه جایگاه خود را ارتقا می‌بخشد؛ زیرا فطرت انسان‌ها متمایل به عدالت‌خواهی، حق‌طلبی، سلامت اجتماعی، کرامت انسانی و اخلاق مدنی است. رسانه‌ای که ما آن را رسانه تراز جمهوری اسلامی نامیده‌ایم تمامی این ویژگی‌ها را دربر می‌گیرد و راه خود را در میان انبوه تبلیغات فاسد و گمراه‌کننده غربی و دنیای ارزش‌های مادی پیدا خواهد کرد و در ذهن و جان حق‌طلبان جهان خواهد نشست.

در پایان به این نکته اشاره می‌کنم که ترجمه اینگونه کتاب‌ها به‌خودی‌خود اقدامی ارزشمند است؛ زیرا ما را با تحولات اجتماعی رسانه‌ها در سطح جهان آشنا می‌سازد، اما همواره باید برای خود حق نقد قائل شویم، نباید تئوری‌ها و دیدگاه‌های غربی اصول مسلم و غیرقابل نقد باشند. باید سخن دیگران را شنید، باید از تجربیات دیگران بهره برد اما درنهایت این اهداف، ارزش‌ها و سیاست‌های ما است که تعیین‌کننده آینده مسیر حرکت رسانه‌ای ما خواهد بود. ضمن سپاس از مترجم محترم کتاب و همکاران گرامی در اداره کل پژوهش‌های رادیو که در این زمینه تلاش مؤثری انجام داده‌اند، امیدوارم مطالعه این اثر برای

دانشجویان رشته‌های مرتبط با رسانه و ارتباطات مفید باشد و در عین حال به
باروری ذهن آنان کمک کند تا خود خالق آثار برجسته دیگری در حوزه رسانه
باشند که برگرفته از آموزه‌های دینی و انقلابی و ارزش‌های والای دین اسلام و
نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران باشد.

محمدحسین صوفی

پاییز ۱۳۹۳